

Enheten för landsbygd, mark- och företagsutveckling
Sara Ehrenberg
Direkt 010-22 50 381
sara.ehrenberg@lansstyrelsen.se

Finansdepartementet
fi.remissvar@regeringskansliet.se
fi.fma.b@regeringskansliet.se

Enheten för landsbygd, mark- och företagsutveckling
Johanna Jansson
Direkt 010-22 50 268
Johanna.w.jansson@lansstyrelsen.se

Tryggad tillgång till kontanter (SOU 2018:42)

Länsstyrelsen i Dalarnas län (nedan kallad länsstyrelsen) har det nationella samordningsansvaret för länsstyrelsernas uppdrag gällande grundläggande betaltjänster och yttrar sig samlat vad gäller länsstyrelsernas erfarenheter inom detta uppdrag. Övriga länsstyrelser har beretts tillfälle att inkomma med synpunkter.

Länsstyrelsen ser i huvudsak positivt på de förslag som den parlamentariska riksbankskommittén lämnar i slutbetänkandet och instämmer i bedömningen att åtgärder inom området brådskar. Länsstyrelserna har i sin gemensamma bevakning lyft att infrastrukturen för kontanter är sårbar och gjort bedömningen att om den kommersiellt upprätthållna infrastrukturen för kontanter minskar i den takt som förutspås så kommer de statligt finansierade ombudsinsatserna inte räcka till för att upprätthålla en god tillgänglighet till grundläggande betaltjänster runt om i landet.

För att alla ska ha tillgång till grundläggande betaltjänster de närmsta åren instämmer länsstyrelsen i kommitténs utgångspunkt att den fortsatta utvecklingen av tillgången till kontanttjänster bör ske under kontrollerade former så att allmänhetens och samhällets behov av kontanter tillgodoses. Länsstyrelserna ska enligt regeringens uppdrag särskilt bevaka hur de grundläggande betaltjänsterna fungerar för personer som är äldre och för personer med funktionsnedsättningar. Detta är inte en homogen grupp sett till hur man utför sina betaltjänster men vi kan se att det i dessa grupper finns många som väljer att använda kontanter och/eller som på grund av funktionsnedsättning har svårigheter att nyttja digital teknik för sina betalningar. Fram till dess att det finns tekniska lösningar som möjliggör för alla att utföra betalningar bör kontanter finnas tillgängliga och vara gångbara som betalningsmedel.

Länsstyrelsen ger nedan synpunkter på några av förslagen.

8.5.2 och 8.6.1

Kommittén beskriver i avsnitt 8.5.2 tillgången till kontanttjänster som den ser ut idag och har i statistiken vad gäller kontantuttagsmöjligheter valt att inkludera samtliga ICA-butiker då dessa erbjuder kontantuttag upp till 2 000 kronor till kunder i vissa banker. ICA-banken informerar om

detta på sin hemsida och skriver där att denna uttagsmöjlighet gäller i mån av kontanter i kassan. ICA-butikerna har tidigare inte inkluderats som en kontantuttagsmöjlighet i Pupos Serviceanalys och länsstyrelsen vill framhålla att det är viktigt att titta närmare på denna kontantuttagsform. Vi ställer oss tveksamma till att omsättningen av kontanter i butiker lokaliserade till mer glesbefolkade områden är tillräcklig för att butikerna i praktiken ska kunna erbjuda uttagsmöjligheten i någon större utsträckning. Även butikernas säkerhetsaspekt bör beaktas (se vidare nedan under avsnitt 13.1).

Det faktum att kommittén, till skillnad från länsstyrelserna, inkluderar samtliga ICA-butiker i statistiken gör att de slutsatser som hänvisas till avseende det statliga stödets effekt på kontantuttag (avsnitt 8.6.1) skiljer sig från länsstyrelsernas analyser vad gäller antalet individer som får närmare till kontantuttag. I Jämtlands län, Gävleborgs län, Kronobergs län och Värmlands län finns statligt finansierade ombudslösningar med bland annat kontantuttagsmöjligheter lokaliserade på ortens ICA-butik och dessa finns således medräknade såväl i kolumnen ”avstånd till närmaste uttag” som i kolumnen ”avstånd till närmaste uttag exkl. statligt stöd” (tabell 8.3).

8.5.3

Länsstyrelserna har i sina bevakningsrapporter lyft att vad gäller företag och föreningar i glesbefolkade områden så är det de kontantintensiva företagen, framförallt besöksnäring och handel, som upplever ett problem med hanteringen av dagskassor. Långa avstånd och begränsade öppettider försvårar dagkassehanteringen. Länsstyrelsen vill framhålla att tillgängligheten till den kontanthanterande infrastrukturen är viktig, inte minst för turistföretagare.

10.2

Länsstyrelsen är medveten om att frågan om digitala betaltjänster faller utanför kommitténs uppdrag men vill ändå understryka vikten av åtgärder inom området digital delaktighet. Utöver utvecklandet av användarvänliga och tillgänglighetsanpassade betaltjänster så finns det ett stort behov av personlig rådgivning och stöd till individer i hur digitala betaltjänster kan användas. Det pågår satsningar runt om i landet för att öka den digitala kompetensen. Både banker, utbildningsanordnare och offentliga aktörer (däribland länsstyrelserna) står bakom dessa satsningar. Men behovet är större än de insatser som erbjuds och länsstyrelsen bedömer att bankerna skulle kunna göra mer på detta område genom att erbjuda sina kunder ytterligare stöd och personlig rådgivning. Särskilt fokus bör läggas på grupperna äldre och personer med funktionsnedsättning.

10.3.1

Kommitténs förslag syftar till att i huvudsak rikta åtgärder mot glesbygd vilket länsstyrelsen välkomnar.

10.5

Länsstyrelsen instämmer i kommitténs resonemang om att det är viktigt att den tekniska utvecklingen inom betaltjänstområdet inte motarbetas samtidigt som den befintliga infrastrukturen för kontantjänster värnas. Nya tekniska lösningar ökar tillgängligheten för många och förkortar upplevda avstånd till grundläggande betaltjänster.

11.6

Länsstyrelsen välkomnar att kommittén för ett resonemang kring begreppet rimlig tillgång och att vad som räknas som rimlig tillgång förtydligas genom ett kilometeravstånd. Vidare ser länsstyrelsen det som positivt att Post- och telestyrelsen ges föreskriftsrätt avseende bland annat vilka priser och öppettider som ska gälla för att kraven på en rimlig tillgång ska vara uppfyllt. Definitionen av vad som räknas som rimlig tillgång blir allt viktigare i takt med den snabba utvecklingen vad gäller tillgången till kontantjänster.

Länsstyrelsen anser dock att tillgänglighet i kilometeravstånd inte alltid på ett rättvisande sätt beskriver den faktiska tillgängligheten. Till exempel för boende i ett skärgårdsområde utan fast landförbindelse kan den faktiska restiden vara avsevärt mycket längre än vad kilometeravståndet visar. Ett kommande förslag bör därmed erbjuda en möjlighet att räkna om det angivna kilometerkravet i tid för att även inkludera boende i Sveriges skärgårdar.

11.7

Länsstyrelsen bedömer att det är positivt att Pupos Serviceanalys ställning stärks. Det är ett bra verktyg för att övervaka utvecklingen, inte bara gällande kontanthantering och betaltjänster utan även övrig service. Det är dock viktigt att statistiken i Pupos kvalitetssäkras och uppdateras regelbundet för att säkerställa en rättvisande bild av tillgången till kontantjänster.

13.1

Länsstyrelsen stödjer kommitténs bedömning av att länsstyrelsernas och Post- och telestyrelsens arbete på detta område ska fortsätta som det görs idag. Det är viktigt att länsstyrelserna även fortsättningsvis kan gå in med statligt stöd till ombud på platser där tillgången till betaltjänster inte motsvarar de lokala behoven.

Länsstyrelsen är positiv till förslaget att förordningen om statligt stöd till tillhandahållare av grundläggande betaltjänster ändras så att även ett företag som möjliggör för ett annat företag att tillhandahålla tjänsterna ska kunna få statligt stöd. Ändringen skulle till exempel möjliggöra stöd till fastighetsägare som behöver göra anpassningar av en lokal för att inhysa en uttagsautomat eller servicebox, något som länsstyrelserna i vissa fall har sett behov av. Förslaget bör dock inte begränsas till företag utan även omfatta andra typer av

aktörer. En generell farhåga är emellertid att stöden kan fungera kostnadsdrivande och att upphandlingar med få konkurrerande aktörer kan leda till kostsamma lösningar.

Länsstyrelsen instämmer i vad kommittén betonar om vikten av informationsinsatser kring möjligheten att söka statligt stöd för grundläggande betaltjänster. Länsstyrelsen vill dock framhålla att en utökade information framförallt bör ges genom *riktade* insatser i områden där tillgängligheten brister. Redan idag görs mycket av länsstyrelsernas arbete genom uppsökande verksamhet i de områden som har behov av ett ombud eftersom det bedöms som ett effektivt sätt att arbeta. En alltför generell information om stödet riskerar att öka antalet ansökningar som inkommer från områden där det på förhand står klart att stöd inte kan beviljas.

Kommittén resonerar i detta avsnitt även kring det faktum att anslagna medel endast delvis har förbrukats de senaste åren. Länsstyrelsen vill framhålla att arbete för att inrätta ombud på orter där behov finns pågår kontinuerligt och att flera nya ombud har getts stöd under de senaste åren. Samtidigt kan vi konstatera att det i vissa fall visat sig vara svårt att få till stånd lösningar även i områden där de efterfrågas. En av de främsta anledningarna bedöms av länsstyrelserna vara att vissa potentiella tillhandahållare är tveksamma till att ta på sig rollen som betaltjänstombud. Detta både på grund av säkerhetsaspekten och den ökade arbetsbördan. Det statliga stöd som finns idag erbjuder endast kostnadstäckning för de utgifter ombuden har i samband med ombudslösningen. För att öka intresset för att tillhandahålla tjänsten kan en kompensation för den samhällsnyttiga tjänst som ombudet utför övervägas, till exempel för de mindre lanthandlarna. Utöver svårigheter att hitta tillhandahållare vill länsstyrelsen även framhålla att den enskilda ombudslösningen ofta inte är särskilt kostsam för staten.

13.2

Länsstyrelsen instämmer i kommitténs bedömning att statligt finansierade betaltjänstombud inte bör ingå i uppföljningen av kraven på en rimlig tillgång till kontanttjänster.

6.5 och 15.2.1

Länsstyrelsen vill också lyfta vikten av att allmänheten har möjlighet att använda kontanter i handeln. Bankernas avveckling av sin kontanthantering försvårar för näringsidkare att hantera dagskassar och växelkassa och alltfler företag nekar till att ta emot kontanter. Kommittén har valt att inte föreslå krav på näringsidkare att ta emot kontanta betalningar (avsnitt 15.2.1) men bedömer samtidigt att det finns en hög sannolikhet för en relativt dramatisk utveckling när det gäller acceptansen för kontanta betalningar bland näringsidkare (avsnitt 6.5). Länsstyrelsen framhåller att det är viktigt att följa denna utveckling vidare.

Beslut

Landshövding Ylva Thörn har fattat beslut i detta ärende. Föredragande var Sara Ehrenberg och Johanna Jansson, nationella samordnare för grundläggande betaltjänster vid länsstyrelsen. I den slutliga handläggningen deltog också Camilla Fagerberg, länsråd och Mikael Selander, avdelningschef Avdelningen för hållbar utveckling.

Ylva Thörn

Sara Ehrenberg